

Մինչ ամեն տեղ ուրախութիւն էր
սիրում, այդ իսկ փողոցում, իւր գեղեց-

թը բռնկուած է և երկաթագործ երկտա-
սարդին տեղն ու տեղը այրուած:

Յունիսի 19-ին Գանձակի յայտնով Գրի-
գորիս ևսկիական Ստեփանեանը, իւր
անձնական տկարութեան պատճառով,
ուղեորութեան ղեկի Թիֆլիս, որտեղից
սրբազանը պիտի գնայ Պետերբուրգի
Վերականգնող իւր առողջութիւնը վերա-
կանգնելու համար:

Ինչպէս լուրս ենք, Սրբազանը պատա-
րագ պիտի մատուցանէ Պետերբուրգում
այնտեղ ջերմութիւնը այնքան հայերի
համար: Հենց այդ նպատակի համար էլ
վեր է առել ա. Յովհաննէս եկեղեցուց
եպիսկոպոսական զգեստն ու զարդերը:

ՂԱԶԱՐԻՑ.—Մեր գաւառում թէ հայ
և թէ թուրք զիւրացիները գոհ են այս
տարուայ բերքերից, եթէ մինչև իւր
ժամանակը զրանք ազատ մնան պատու-
հաններէր: Նա մանաւանդ գոհ են գա-
ւառապետ պ. Վանչլիից, որի շնորհիւ
այս գարնանը ոչ մի գողութիւն, աւա-
զակութիւն և անկարգութիւն չի պա-
տահել մեր գաւառում, ինչպէս յաճախ
պատահում էր նախկին գաւառապետ-
ների օրերում:

—Մի սարսափելի դէպք պատահեց
այս յունիսի 3-ին Խան-Բուլաղ տարում
զրաւ-սարճուելու 4 անձերի վրայ
երկրից կայծակ իջաւ: զրանցից 2 կին
էին, մէկը միջնասակ մարդ, իսկ միւսը
երեխայ: միայն վերջինս է կենդանի
մնացել, այն էլ միւրձ ի մահ: Բոլորը
թուրքեր են: Նոյն օրը մի հայ զիւրա-
ցու 7 հաս հորթ սաստիկ կարկտիւն զոհ
գնացին:

ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԻՆԱՆԻՑ.—Ամալային տո-
թերն արդէն սկսուել են: փոշին անտա-
նելի է քաղաքում: քաղաքային վարու-
թիւնը ոչ մի միջոց ձեռք չէ առնում
զրա դէմ, փողոցները չէ ջրել տալիս,
երկրից կրելով, թէ մի գուցէ գետի
ջուրը պակասի...:

—Այս տարի մեր զարդի 6-րդ զատա-
րանից աւարտեցին միմիայն երեք աշա-
կերտ, նկատենք, որ ամեն տարի աւար-
տողների թիւն այսպէս միշտ պակասում
է: Ինչ է պատճառը:

—Անցեալ օրերը քաղաքս եկաւ
նախագահ ատամանը մի քանի
նոր շինութիւնների հիմնարկութեան
ներկայ լինելու: համար Գաղաքացի
իրենց սովորութեան համեմատ չիղը ըն-
դունեցին նրան և ինչպէս միշտ ճառեր
խօսեցին:

կոթեմամբ յայտնի երկարակտիւ ճարպիկ
տան սենեակներից միում, իւր մանկան
օրօրացի առջև նստած էր մի մատաղա-
հաս կին: Սենեակը մեծ չէր, մի կողմում
գեղեցիկ մանակալը ծածկուած էր մե-
տաքսայ փափուկ վերմակով: մէկ կող-
մում կաղնեայ դրասեղանը, որի վրայ
դարձած էին մի քանի զրքեր, մանա-
կալի մօտ օրօրացը, որտեղ ընած էր մի
մանուկ, իսկ օրօրացի մօտ յատակի վրայ
ծալապատիկ նստած էր մատաղահաս
կինը: Նրա տարիքը քսանից չէր անց-
նում, այդ մանուկը նրա ամուսնութեան
առաջինն պտուղն էր: նրա երկնազոյն
աչքերի փայլը խաղաղած էր, մաղբերը
անկարգ կերպով թափուած էին ուսերի
վրայ: զէմըր գունաթափ էր, բայց այդ
զրուքեան մէջ էլ նա գեղեցիկ էր: Ե-
րեւում էր, որ այդ մատաղահաս կինը մի
քանի անգամ զիջերներ էր անց կաց-
րել: Նա ժամանակ առ ժամանակ մօտե-
նում էր պատմական դուռը, որի հար-
մէջ և արդէն մութը տարածուած էր, և
ուշադրութեամբ լուրս էր ամեն մի
ձայն:—հա սպասում է մէկին—իւր ա-
մուսնուն: և զոտն փոստմանքներով ա-
րկնուած էր նրա փորձիկ գլուխը: Այդ
օրն էլ անցաւ, այդ օրն էլ միջոց և
զեռ: Նա չկայ... ինչ եղաւ, ուր կ'օրաւ,
ամենի համար ուրախութիւն, իսկ խեղճ

ԿՐԻՄՍԿԻ գիւղից (Վուրանի նահանգ).
—Մայիսի 27-ին, Կրիմսկի գիւղի ատա-
մանին իմաց արին, որ գլուղի վերջում
գտնուած տան մէջ եկել ընկել է մի
կին, ոտից մինչև գլուխն արիւնով ծած-
կուած, որի կողքից և ձեռքերը կտր-
ուած են, և թէ կինը առում է, որ ի-
րեն վիրաւորել ու կողոպտել են զիւղից
ոչ հեռու անցայտ պարսիկներ: Ատամա-
նի հարց ու փորձից դուրս եկաւ, որ
կինը կաղակ կին է Նիքեթականի գիւ-
ղից, անունն էլ Մարիա Վուրանսկովա,
19-ր տարեկան, և աւելացրեց թէ 2
վերստ հեռաւորութեամբ Կրիմսկի գիւ-
ղից, երբ ինքը վերադառնում էր ծխա-
խոտի տնկարանից, ուր աշխատելով
վարձ էր ստացել 3 ր. 20 կոպ. նրա
վրայ յարձակուած է մի պարսիկ և մահ
սպառնալով խլում է նրանից իւր վա-
տակած փողը: և երբ կնոջն աջողուած
է պարսիկ ձեռից պոծնելով փախելով,
սկսում է օգնութիւն կանչել: և հաջիւ
թէ քսան քայլափոխ էր արել, պատա-
հում է մի այլ պարսիկ, որ յարձա-
կուելով կնոջ վրայ սկսում է դանակով
հարուածել և ապա կողքից վիրաւո-
րում է: Կինը ուշադրեց է լինում և էլ
չի յիշում թէ ինչ է պատահել իւր հետ:
բայց երբ ուշքի է գալիս, պարսիկների
«իղը-թողը» կորել էր: անղից վեր է
կենում և մեծ գոռաւորութեամբ վերջա-
պէս հասնում է գիւղի առաջին տներից
մէկը: Կաղակ կնոջ ցոյց տուածի պէս
զիւղից երկու վերստ հեռու, խուլ ճա-
նապարհի մօտ, անտառում, արիւնի հետ-
քեր են գտնուած և վիրաւորուած կնոջը
պատկանած կագոցն ու վերմակը: Մայիսի
29-ին Կրիմսկի գիւղի ատամանի օգնա-
կան Մարկ Ռուտը, վերադառնալով
Արին գիւղից Կրիմսկի երկաթուղու
գծի վրայով, երկու վերստ հեռու երկա-
թուղու Կրիմսկի կայարանից, տեսնում
է մի պարսիկ, որից պահանջում է ան-
ցաղիւրը իրեն ցոյց տալ, և որովհետեւ
պարսիկը պահանջածը չունէր կամ չէր
ուզում ցոյց տալ, Մարկ Ռուտը առա-
ջարկում է նրան հետեւել իրեն ու գնալ
գիւղական վարչութեան ներկայանալ:
Պարսիկը սկսում է իւր հագուստը քրքրել,
իւր թէ որոնում է իւր անցաղիւրը և
ապա յանկարծակի հաղտոյ տակից թագ-
ցում է լուրջ դուռն քաշելով յարձակ-
ուած է Ռուտի վրայ: Վերջինս էլ մե-
կացնելով իւր խնջուքը սկսում է պաշտ-
պանուել և օգնութեան կանչել: օգնու-
թեան աղաղակի վրայ հասնում են մար-
դիկ, իսկ պարսիկը անկատարում է ան-
տառի մէջ: Իսկոյն և եթ արած սաստիկ
խուզարկութիւնն իւր հետեւեցներն է

կնոջ համար... Նրա համար անվերջ
տանջանք: չգիտեմ մինչև երբ է շարու-
նակուելու այդ կեանքը: Ահա չորրորդ
օրն է և նա անկողին չէ մտած, բերանը
պատտա չէ դրած: Ինչի է նման այդ
կեանքը... չառերը երանի էին տալիս
նրան... թող զան տեսնեն այդ անխել-
ները... Ինչի է հարկաւոր այս տունը
իւր բոլոր գեղեցիկութեամբ, երբ չորս
կողմը դատարկութիւն է, միթէ ամուս-
նական երջանկութիւնը պէտք է որոնել
հարստութեան մէջ... Այս չորրորդ օրն
է, որ նրա Արշակը չէ երևում ուղիղ հոր
տեղ է, ինչպէս է անկողնուած իւր օրերը:
Խեղճ կինն զգում է, որ մի անբողոք-
թիւն է պատրաստուած նրա համար:—
անպատճառ Արշակը նստած է թղթա-
խաղի միմիայն այդ անխելալ թղթա-
խաղը կարող է այսքան երկար ժամա-
նակ բաժանել նրան կնոջից: այդ խա-
ղին նա պատրաստ է գոհել ամեն ինչ:
Մտան էլ չերթալ, նա էլ գնաց ու մը-
նաց, երբ խեղճ օրհնեց և...:

Բուռը բացուեց և մատաղահաս կինը
ցնցուեց ողջ մարմնով:—գոհան սեամի
վրայ երեսաց ծառան:
—Ինչ լուր ունիս, Մինաս, հարցրեց
անհամբերութեամբ տիկինը:
—Բոլոր աշխատանքս իւրու անցաւ,
խանութ, ոչ մի տեղ չկարողացայ գտնել
նշանում: Թուրքի գիւղում ձեռք բերաւ
են երկու կասկածաւոր պարսիկներ, և
երբ սրանց երես առ երես բերում են
Ռուտի դէմ, սա իսկոյն ճանաչում է իւր
վրայ յարձակուող պարսիկին: Երբ պար-
սիկներին սկսում են խուզարկել մօտե-
րից սրացրած մեծ դանակներ, ետքա-
ղան և մի ատրճանակ են գտնում: Այժմ
գործը յանձնուած է զատարանին:

ՂԱԶԱՐԻՑ.—Յունիսի 19-ին երեկո-
կոյնում ժամը 7 1/2-ին հողէճ ծագեց մի-
վաճառականի տան մէջ գտնուած ալ-
րանքների պահեստում: Վնասը հասնում
է մօտաւորապէս 11,000 ռուբլ: Հողե-
չին առաջ է եկել յիշեալ վաճառականի
խանութի համար ձէթ եփելուց:

ՄՈՋՈՎՈՎԻՑ.—Յունիսի 8-ին վերջա-
ցան հայոց երկսեռ զպրօցների քննու-
թիւնները: Նոյն ամսի 16-ին օրիորդաց
զպրօցի դահլիճում առաւօտեան Ս. Պա-
տարագից յետոյ կատարուեց տարեկան
ակտը: Թէպէտ ոչ ոք չէր հրաբուած,
սակայն ժողովրդի խուռն բազմութիւն
երկու սեռից էլ ներկայ էին: Երևում
էր, որ տեղիս հայ ժողովուրդը փախազ
ոռնի հանդէսներ տեսնելու, քարոզներ
ու ճառախօսութիւններ լսելու, որովհե-
տե նա այդ գրթիկ չի տեսնում, չի լը-
սում իւր եկեղեցիներում: Ինչպէս երե-
ւում է, չորքերի պատճառով պատարա-
տութիւն չէր տեսնուած հանդէսին չըն-
դութիւն տալու: որ շատ կարճ ու հա-
սարակ անցաւ երգեցողութիւնը խիստ
անհամ էր, աններգաժան երկեցո-
ղութիւն լուրս ենք նաև եկեղեցիներում:
Ինչու համար տեղեկեցին հայկական
ձայնագրութիւնը... Լաւ կըլինէր, եթէ
տեղիս թատերասէրները կամ մի քանի
հարուստ անձեր իրար հետ միանալով
պ. Կարա-Մուրադյան Մոզզոկ հրաւիրէին,
իրենց համար մի երգեցիկ խումբ պատ-
րաստելու իւր խնամքով: Հանդիսին
աւագ ուսուցիչ պ. Ա. Գանիքեանին
կարճ և ժողովրդին հասկանալի չիբրով
բացատրեց հայ ընտանեկան դատարա-
կութեան նշանակութիւնը ուսումնարա-
նի նկատմամբ: Ապա ներկայացրեց տե-
րեկան հաշիւը փոխադրուող ու միջոց
աշակերտների և աշակերտուհի կիւի քա-
նակը: Ի միջի այլոց այդ հաշիւներից
իմանում ենք, որ ներկայ տարուայ հայ
ուսուցչական խումբը բացի իրեն տառնա-
նած պաշտօնը սրբութեամբ կատարե-
լուց, աշխատել է նաև օգնել 30-ից ա-
ւելի սղբատ աշակերտի և աշակերտու-
հու թէ հազուադէպ տարով, թէ ուսում-
նական պիտոյքներ ձրի բաժանելով և

Արշակ աղային:
—Նայեցի՛ր կուրսում, հիւրանոցնե-
րում...
—Ամեն տեղ, մինչև անգամ փոքր լո-
շառէ ծանօթների տները և ոչ ոք վարա-
դացաւ հատուտ բան տեսլ: այս քանի
օրերս ոչ ոք չէ տեսել նրան:
Մատաղահաս կինը բոլորովին գուհա-
տուեց, մի պուց է մի վնաս է հասած Ար-
շակին, մի գուցէ... Նա քիչ մտայ, որ
արտասուէր: Բայց զուգից իրեն:
—Մինաս,—համարեաւ աղբիւրով դար-
ձաւ նա ծառային մի քանի րոպէից յե-
տոյ, երբ կարողացաւ մի քիչ հանգի-
տանալ:—Մինաս, եթէ յարում ես ջու-
տիկիդ հանգստութիւնը, եթէ զգում ես
մի փոքր ցաւակցութիւն դէպի ինձ, այ-
սօր անպատճառ գտնելու ես աղային:
—Զիջեմ, ուր գնում և որտեղ գտնեմ,
ամբողջ քաղաքը ոտքի տակ տուի: Նե-
րեցեք համարձակութեանս, ես նայեցայ
մինչև անգամ շրջախանութներում...
—Շրջախանութում... կտրեց նրա խօսքը
տիկինը և նրա աչքերը լցուեցան բար-
կութեան կրակով, և զու կարծում ես որ
նա ընդունակ է իւր օրերը այդպիսի տե-
ղեւում անցկացնելու...
—Ներեցեք, խանութ, գիտեմ իմ ա-
ղան ընդունակ չէ, բայց մարդու ըն-
կերն ամեն բան անել կտայ:

Թէ մինչոյն ժամանակ հիւանդների հա-
մար դեղեր անհետկ: Այս առթիւ ու-
սուցչական խումբն ունեցել է իւր գան-
ձարանը, ուր ամբողջ տարուայ ընթաց-
քում ներկայացուցիւ և գանազան մարդ-
կանց նուէրներից եկամուտ զոյացել է
մօտ 150 ռուբլի, որից հետզհետէ գու-
ճադրուելով այժմ տեղը մնում է 35
ռուբլի:

Ափսոս որ հոգաբարձութիւնն ես չներ-
կայացրեց իրեն վերաբերալ հայի հե-
րը, որ հասարակութիւնը իմանալ թէ
իւր ընտրած հոգաբարձուները իրենց
աշխատանքով որքա՛ն եկամուտ են ձեռք
բերել և թէ որքան աղաճով դրու-
թեան մէջ են դրել մեր զպրօցները
նիւթակների կողմից: Բայց ի հարկէ ա-
ռաւածուան բարեպաշտ ժողովրդի օգ-
նութեամբ այդ մասին շատ միջոցներ
գտած կը լինին, և ինչպէս լուրս ենք,
եկող ուսումնական տարում միջոցաւան
զպրօցը երկդասեանի պիտի փոխադրեն:
Սա շատ ցանկալի է տեսնել, ամեն բան
կախուած է հայր նախագահի ետանդից,
բայց պէտք է տեսլ, որ վերջինիս մա-
սին աննպատ տեղեկութիւններ են տա-
լիս: Ինչ և ինչէ, ամօթ կը լինի թէ մոզ-
դեկեցիկներն և թէ հոգաբարձութեան,
որ չկարողանան այս կողմից մի որ և
բան անել:

—Օրերը աճումնել չող են: համարեա
անձրեւ չի գալիս, ամեն բանի է ժամու-
թիւն է, տակայն ամենքը իրենց վիճա-
կից դիպո՛ւ են:

Բազուի նախալային համագումարի տե-
ղեկութիւններից երևում է, որ սոյն
1891 թուի յունուարի 1-ից մինչև յու-
նիսի 1-ը Բաթումի վրայով Ռուսիա
արտահանուած է նաւթ և նախալային
բերքեր 2,051,455 պուդ, իսկ արտա-
նահանս արտահանուած է 18,254,866
պուդ: Անցեալ 1890 թուին նոյնքան
ժամանակամիջոցում արտահանուած էր
Ռուսիա 1,539,361 պուդ, իսկ արտա-
նահանս—17,693,286 պուդ:

ՄՈՍԿՈՎԻՑ.—Մեր տաղանգաւոր
արտիստ Աղամանի մահը խորին ցաւ
պատճառեց նրա այստեղի բարեկամնե-
րին ու ծանօթներին: Համակողմնոր
կողմից հեռագիր ուղարկուեց Վ. Պու-
ստով հրատարակուող մի «մեծ» թերթի
խմբագրութեան, որ նա պատկ զնէ ան-
մուսնապի արտիստի զաղաղի վրայ,
բայց ինչպէս խմբում ենք, հեռագիրը
յուզարկաւորութեան երկրորդ օրը հա-
տած լինելով պատկը չի գրուել: Իսկ
«մեծ» թերթի խմբագրութիւնը չէ բարե-

—Մինաս, դու իրաւունք չունիս իմ
առջև քննադատելու ջու աղիդ, հասկա-
նում ես,—վճռողական կերպով ասաց
տիկինը:
Մտան ոչինչ չզրտատախանց, մի
քանի րոպէ գերեզմանախան լու-
թիւն տիւրեց տեսնակում, լուրս էր
միայն մանկան հանդիսով շնչաւորութիւնը
իսկ անբաղդ մայրը մեծ քայլերով չա-
փում էր անհեղի մի անկիւնից միւսը:
Դառն մտքերն արկնուած էին նրա սիր-
տին ու հողին: Ինչ տեսն չէր տալ, եթէ
միայն այդ լուրջին բերէր Արշակին ծան-
կարծ նա կանգ առաւ ուղիղ ծառայի
առջևը:

—Մինաս, ասաց նա,—դարձեալ գնաւ,
որո՞ւրի աղիդ, դնաւ, ժամանակ մի կորց-
նիր, ահա քեզ փող, կտոք վարձիւր և
ամեն տեղ, հասկանում ես, ամեն տեղ,
նայիւր և հարցունք:

—Մնաւոր դուրս գնաց:

«Խեղճ կին» քաւակցութեամբ ար-
տասանեց նա և վճռեց, որ իւր աղան
ուր էլ որ լինի, անպատճառ գտնէ և
բերէ տուն: Մինասն այն ծառաներից
էր, որոնք իրենց վարձուքը բնաւ չէին
թէ միայն լոկ ծառայ են, այլ և ընտա-
նիքներն ամեն տեսակի հոգսերովն ան-
կեղծ յազուադ անդամներ:

հակել գոնէ դերեզմանի վրայ պսակը
դնելու, որովհետեւ, ինչպէս մի մասնա-
ւոր նամակից իմանում ենք, դեռ սպա-
սում է որ պսակի արժէքը կանխիկ
ստանայ և ապա պսակը դնի...:

Ինչպէս երևում է, Աղամանը մեռել
է յունիսի 3-ին և միւս օրն և եթ իմ-
զուել է... Ամեն մի ծախս և ճրճաւ
պրակցիներն, որ իրենց հայրենակի
փայլուն տաղանդին կենդանութեան ժա-
մանակ առելով ու հաւածելով մահից
յետոյ էլ այդպէս անպատուեցին... Կար-
ծես Պալի «ազգասէրները» չէին կարող
նրա մահից յետ անմիջապէս մի մա-
նածողով կազմել, որը թաղման վերա-
բերալ ամեն տեսակ տնօրինութիւն-
ներն անէր, մի քանի օրով յետաձգէր
թաղումը, հեռագիրներ ուղարկէր ամե-
նուրեք, որպէս զի արտիստի տաղանդն
յարգողներն ու համակողմնորը միջոց
ունենային պատուել նրա յիշատակը:

Ամսոյս 10-ին այստեղի հայոց եկեղե-
ցում ա. պատարագից յետոյ հոգեհան-
գիստ կատարուեց հանդուցեալ Աղա-
մանի համար: Հոգեհանգստին ներկայ
էր Մոսկուայի նահանգապետ Գառա-
բանի նախագահ պ. Բինկը, որ Աղա-
մանի տաղանդի երկրպագուներից մէկն
էր: Իսկ շատ հայեր լայեղ չէին արել
խեղճ հայ արտիստի յիշատակն յարգե-
լու... Մոսկուաբակի հայ պրոֆեսորները
նոյնպէս փայլում էին իրենց բացակա-
յութեամբ...:

Վրիպակ.—«Նոր-Պար»-ի № 104-
ում բրոնխիտի բաժնում Գանձակից օր-
պուած լուրի մէջ, պ. Պ. Նանասեանի
բաղադր բերել տուած ջրի մասին զըր-
բաւած է փակագում «Սթա»-ջրի համար
ծախսուած է մինչև այժմ 500 ռուբլուց
աւելի»: պէտք է լինի մօտ 10,000 ռուբլի:

ՄԱՏԵՆԱԽՈՍՈՒԹԻՒՆ *)
«Բանաստեղծութիւններ» Ալեքսանդր
Մատուրանի. Մոսկուա, 1891, գինն է
50 կոպ:

Մեր արեւելեան բարբառով գրուած
ուսումնարանների լեզուն, համեմատելով
արևմտեան բարբառով գրուած ուսա-
նաւորների լեզուն հետ, քերականական
ձևերի և խօսքի շարադասութեան կոզ-
մից աւելի մօտիկ է արձակ գրուածքին
հետեւապի աւելի մօտիկ է և կենդանի
լեզուին: Աս այս ուղղութիւնը բնական
է մեր գրական լեզուի համար, քանի որ

*) «Նոր-Պար» № 105.

II.
Մինասի հեռանալուց յետոյ Եւզանիկը
(այսպէս էր մատանա կնոջ անունը)
զարձեալ ընկաւ խոր մտածմանը մէլ:
Տարի և կէս ամուսնական կեանքում այդ
առաջին անգամն էր, որ իւր սիրելի
Արշակը քանի մի օրով բացակայ էր
թէն, այդ, երբեմն պատահում էր, որ
Արշակը գիշերը անց էր կացնում թը
թախաղով, բայց այսպէս երկար—բա՛նի
մի օր չարձակալ—այդպիսի բան դեռ չէր
պատահած:

«Անպատճառ, անպատճառ. մի որ ե-
կ զփաղկութիւն է պատահած իմ Ար-
շակին», մտածում էր Եւզանիկը: «ն-
ինչ է լինելու վերջաւ եթէ Արշակն չի-
բաղաւայր»:

Մտքերի հոսանքը նրան շատ և շատ
հեռու տարաւ: նրա առջև մի առ մի պատ-
կերացաւ անցեալն իւր բոլոր գեղեցիկ-
ութեամբ, որ այժմ նրան երազ էր թը
ւում:

Ահա այն երջանիկ օրը, երբ առաջի
անգամ նա տեսաւ Արշակին: Եւզանիկը
կանգնած էր իւր հօր տան պատշգոյթ
լուրս և նայում էր դէպի փողոց: ահա մի
երիտասարդ—զաւ Արշակն էր—անցաւ
փողոցով և սուր հայեացքը ձգեց նրա
վրայ: նրանց հայեացքները հանդիպեցան
միմեան և կարծես մի բան ասացին:

35-36